

Доброго дня! Тема уроку. Лексикографія. Сучасні лексикографічні джерела: словники, довідкова література (у числі на електронних носіях). Інформативна й нормативна функції їх

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

ХІД УРОКУ

► *Перегляньте відеоурок. Перейти за посиланням.*

Лексикографія. Сучасні лексикографічні джерела, словники, довідкова література. <https://www.youtube.com/watch?v=o2kBVZg3QyQ>

- У чому нам допомагають словники?
- Яким із словників ви найчастіше користуєтесь?
- У яких книгах зібрані майже всі слова будь-якої мови?

► *Прокоментуйте вислови. Наведіть приклади з історії чи власного життєвого досвіду до кожного з них*

1. Мова — засіб мислення. 2. Мова — засіб спілкування. 3. Мова — засіб оволодіння досвідом людства.

► *Системне представлення розділу «Лексикографія»*

- Назвіть розділи науки про мову. Який їхній зміст?

Фонетика вивчає звуки мови і мовлення, наголос, склад.

Графіка вивчає умовні знаки при передачі на письмі усного мовлення (букви, апостроф, знак наголосу, дефіс, крапка, знак питання, знак оклику, кома, тире, двокрапка, лапки, дужки).

Орфографія — це система правил передачі звуків мови (слів і їх форм) на письмі.

Лексика і фразеологія вивчають словниковий склад мови: значення слів, їх походження, вживання, зв'язок з іншими словами.

Орфоепія вивчає правила нормативної літературної вимови.

Словотвір вивчає структуру слів і способи їх творення.

Морфологія вивчає будову слів, їх граматичні властивості, поділ на частини мови.

Синтаксис вивчає будову і граматичне значення словосполучень і речень.

► *Прочитайте слова. Визначте в них спільну частину. Що вона означає? Чим відрізняються ці слова? Що значить кожна ця частина?*

- Орфографія (правильно, писати), каліграфія (гарне, письмо), монографія (один, писати), лексикографія (словник, пишу)
- *Лексикографія* — розділ мовознавства, який досліджує теорію і практику укладання словників.

Це наука, яка має практичне застосування. Словники необхідні для вивчення рідної та іноземної мов, для піднесення культури усної та писемної мови і загалом інтелекту людини. Культурний рівень нації і рівень розвитку мови часто оцінюють за кількістю виданих словників.

Лексикографія тісно пов'язана з лексикологією. Укладання словників вимагає великих теоретичних знань і доброго чуття мови, тобто розуміння відтінків значення слова, особливостей його вживання, сполучуваності з іншими словами тощо.

Розрізняють теоретичну й практичну лексикографію.

Теоретична лексикографія опрацьовує загальну теорію словників: розробляє принципи добору лексики, розташування слів і словникових статей, структуру словникової статті (граматичний і фонетичний коментар до слова, виділення й класифікація значень, типи словникових визначень, система ремарок, типи ілюстрацій, подача фразеологізмів, співвідношення лінгвістичної і нелінгвістичної, тобто енциклопедичної, країнознавчої інформації).

Практична лексикографія забезпечує навчання мови — як рідної, так й іноземної, описує та нормалізує рідну мову, дає матеріал для наукового вивчення лексики.

Усі словники поділяють на **енциклопедичні** й **лінгвістичні**.

Енциклопедичні словники описують світ, пояснюють явища, поняття, дають бібліографічні довідки про знаменитих (інколи й одіозних) людей, відомості про країни й міста, про видатні події тощо. Відомими є «Українська радянська енциклопедія» в 17 томах (К., 1960-1966; друге видання у 12 томах вийшло в 1977-1985 рр.), «Енциклопедія українознавства» за ред. В. Кубійовича, що вийшла в 1949 р. за кордоном і перевидана у Львові й Києві (т. 1-7, Львів, 1993-1998; т. 1-4, Київ, 1994-1996), «Британська енциклопедія» в 30-ти томах (70-90 рр. XX ст.).

До енциклопедичних належать і галузеві термінологічні словники. Останнім часом в Україні з'явилася значна кількість таких словників, як, наприклад, «Словник термінів ринкової економіки» за редакцією В. І. Науменка (К., 1996), «Короткий словник філософських термінів» за редакцією В. М. Козакова (К., 1996), «Словник-довідник з екології» Є. М. Кондратюка і Г. Л. Хархоти (К., 1987), «Словник медичних термінів» В. Й. Кресюка та ін. (Одеса, 1994), «Соціологія: Короткий енциклопедичний словник» за редакцією В. І. Воловича (К., 1998), «Словник лінгвістичних термінів» Д. І. Ганича й І. С. Олійника (К., 1985) та багато інших.

Лінгвістичні словники — це словники слів. Вони дають інформацію не про речі, явища, поняття, а про слова. Якщо енциклопедичні словники подають лише назви предметів та явищ, які в мові представлені іменниками та

іменними словосполученнями, то лінгвістичні словники пояснюють усі типи слів, їхні граматичні й стилістичні ознаки, особливості їхнього функціонування.

► *Робота з Інтернет-ресурсами*

([uk.wikipedia.org/wiki/Список словників української мови](http://uk.wikipedia.org/wiki/Список_словників_української_мови))

Запишіть інформацію про словники, які викликали у вас підвищений інтерес.

► **Випишіть** назви 5-7 видів словників і складіть із цими словами

речення, запишіть.

- З видами яких словників ви ознайомилися вперше?

► **Ознайомтеся** з одним із тлумачних словників. Підготуйте лінгвістичну довідку про особливості його будови, призначення та сферу використання.

► За зразком статті тлумачного словника **поясніть значення слів** *бавитися, достеменно, квапитися, клептик, легіт*.

► **Ознайомтеся** з одним із орфографічних словників. Підготуйте лінгвістичну довідку про особливості його будови, призначення та сферу використання. Складіть словникову статтю до слів *зірвиголова, осоння, зрештою, достеменно*.

Лінгвістичний практикум

Електронний словник — комп'ютерна база даних, що містить в особливий спосіб закодovanі словникові статті, що дають змогу здійснювати швидкий пошук потрібних слів, часто з урахуванням морфологічних форм і з можливістю пошуку словосполучень (прикладів вживання), а також з можливістю зміни напряму перекладу (наприклад, українсько-російський або російсько-український).

► **Знайдіть** у Вікіпедії перелік словників української мови всіх видів. Оберіть тип словника, ознайомтеся зі структурою електронних словників за покликанням на сторінці Вікіпедії. Чи легко ними користуватися? Які труднощі у вас виникли?

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

► Підготуйте письмове повідомлення про словники української мови. Наведіть приклади словників, які ви вже знаєте, розкажіть про їхнє призначення.

► Висловіть свої міркування на тему: «Словники ХХІ століття: друковані чи електронні видання?»

► Виконати впр.5, с.6.

